

สรุปข้อคิด....เล่าสู่กัน

แทบไม่น่าเชื่อว่าเราใช้เวลาร่วม 2 สัปดาห์ในสวีทเซอร์แลนด์ โดยการนั่งรถไฟเที่ยวตะลอน ๆ ไปตามที่ต่าง ๆ ที่ใจอยากจะไป แม้กระนั้นก็ยังไม่ได้ไปอีกหลายแห่ง เพราะไม่มีเวลา ว่างก็ตามการเดินทางไปต่างแดนเที่ยวนี้ได้ทั้งความรู้และประสบการณ์มากมายไม่ต่างไปจากการเดินทางไปต่างประเทศครั้งก่อน ๆ และที่สำคัญได้ข้อคิดที่จะนำไปเล่าสู่นักเรียนและเพื่อนครูฟัง เพื่อประยุกต์ใช้ให้เหมาะสมกับสภาพและวัฒนธรรมไทยอย่างหลากหลาย ข้อคิดที่ได้มีหลายประการแล้วแต่ummong ซึ่งมีทั้งข้อดีและข้อด้อยคละเคล้ากันไป ทำให้ได้เห็นสังขรณ์อย่างหนึ่งที่ว่า “ในดีมีเสีย ในเสียมีดี” อันเป็นธรรมชาติของสรรพสิ่งทั้งหลายในโลกนี้ ซึ่งพอจะสรุปเป็นข้อ ๆ ได้ดังต่อไปนี้ :-

ข้อดี

1. ประเทศสวีทเซอร์แลนด์สามารถรักษาสิ่งแวดล้อมได้เป็นอย่างดี อากาศของเขาไม่มีมลพิษหรือมีแต่น้อยมาก รถราที่แล่นบนท้องถนนจะพ่นควันขาวควันดำใส่ผู้สัญจรและเป็นสาเหตุที่ทำให้เกิด canyon effect หรือปรากฏการณ์หน้าผาที่อากาศเสียดลยวนอยู่ในระหว่างช่วงตึกสูง ๆ นั้น แทบไม่เห็นเลย คนของเขาช่วยกันรักษาอากาศอย่างแท้จริง มีการตรวจเช็คเครื่องยนต์ตามกำหนดเวลา เจ้าหน้าที่ก็ตรวจกันอย่างจริงจัง คนก็ไม่กล้าฝ่าฝืนกฎหมายเพราะมีบทลงโทษรุนแรงหรือเสียค่าปรับสูงมาก พุดง่าย ๆ ก็คือคนของเขาส่วนมากมีความรับผิดชอบหรือจิตสำนึกในสาธารณะหรือที่เรียกว่า “public minded” สูงมาก

การที่มีอากาศดีทำให้นักท่องเที่ยวติดใจ กลับไปเที่ยวอีกครั้งแล้วครั้งเล่า นั่นหมายถึงเงินตราที่ไหลเข้าประเทศเป็นเทน้ำเทท่านั่นเอง

2. การคมนาคมที่สะดวกสบายและสภาพถนนหนทางอยู่ในขั้นดีเยี่ยม ทำให้การจราจรลื่นไหลตลอด นอกจากนั้น ระบบการขนส่งมวลชนของประเทศสวีทเซอร์แลนด์ดีมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งการบริการด้านรถไฟ ที่มีเครือข่ายโยงใยระหว่างเมืองต่าง ๆ และประเทศเพื่อนบ้านได้มาตรฐาน มีความรวดเร็วและตรงเวลา สภาพรถไฟใหม่เอี่ยมและสะอาดสะอ้าน ว่างเรียบและมีจำนวนไว้บริการอย่างเพียงพอ การบริการและสวัสดิการรวดเร็วทันใจ ประชาชนและนักท่องเที่ยวจึงหันมาใช้บริการรถไฟมาก ผลที่ตามมาคือ ทำให้ประหยัดพลังงาน ลดปัญหาเรื่องจราจรและปัญหาการจราจรติดขัดในตัวเมือง

นอกจากนั้น ระบบรถรางในเมืองต่าง ๆ ก็มีบริการอย่างเพียงพอ สะดวกสบายและปลอดภัย ปัญหารถเมล์วิ่งอย่างหวาดเสียวในเมืองใหญ่ ๆ นั้นยังไม่เห็น ส่วนมากจะเป็นรถรางก็จะวิ่งในตามราง นอกจากนั้นรถเมล์ระหว่างเมืองที่เรียกว่า โปสท์บัส (post bus) หรือรถไปรษณีย์ ก็มี

ไว้บริการอย่างเพียงพอเช่นกัน จะเดินทางไปไหนมาไหนแสนจะสะดวกสบายและราคาข่อมเยาอีกต่างหาก คนจึงนิยมใช้บริการของการขนส่งมวลชนกันมาก

ทางการท่องเที่ยวของเขายังเปิดโอกาสให้นักท่องเที่ยวซื้อบัตรชนิดต่าง ๆ เช่นบัตรครึ่งราคา (Swiss half-fare card) สำหรับอัตราค่าโดยสารของรถไฟ เรือและรถโดยสารประจำทางทั่วประเทศ หรือตั๋ว Swiss Pass ที่มีให้เลือกทั้งรถไฟชั้น 1 และ 2 มีประเภท 4 วัน , 8 วัน , 15 วัน หรือ 1 เดือน ราคาตั้งแต่ 210-610 ฟรังก์ ขึ้นอยู่กับจำนวนวันและชั้นที่นั่ง ผู้ถือตั๋วประเภทนี้สามารถเดินทางโดยไม่จำกัดเส้นทาง โดยรถไฟ รถประจำทาง เรือล่องทะเลสาบ รวมทั้งรถราง รถเมล์ ในตัวเมืองต่าง ๆ 36 เมืองทั่วประเทศ ภายในระยะเวลาที่กำหนด เป็นต้น นอกจากนี้ยังมีตั๋วพิเศษประเภทอื่น ๆ อีกมากมายหลายรายการไว้บริการนักท่องเที่ยวอีกด้วย ทำให้นักท่องเที่ยวได้รับความสะดวกมาก

3. ประเทศสวิตเซอร์แลนด์ มีข้อมูลไว้บริการทางอินเทอร์เน็ต สำหรับผู้ที่ต้องการสอบถามหรือหาข้อมูล เช่น ใครอยากจะทำข้อมูลเกี่ยวกับการท่องเที่ยวก็เข้าไปดูที่เว็บไซต์ของศูนย์ข้อมูลการท่องเที่ยว www.Myswitzerland.com และที่สำคัญมีการ**update** ให้ทันสมัยหรือ **update** ตลอดเวลา เพราะสมัยนี้การเรียนรู้และสืบค้นหาข้อมูลต่าง ๆ นั้น สามารถทำได้อย่างรวดเร็วทันใจมากทางอินเทอร์เน็ต

4. คนสวิสเป็นคนมีน้ำใจ และต้อนรับนักท่องเที่ยว เพราะถือว่าการท่องเที่ยวที่นั่นทำรายได้เข้าประเทศเป็นอันดับหนึ่ง ทำให้ประเทศมีเศรษฐกิจดีรายเงินทอง และเงินทองเหล่านี้ก็ย้อนกลับมาหาประชาชนเองในรูปสวัสดิการต่าง ๆ ฉะนั้นในฐานะเจ้าของบ้านที่ดี สิ่งไหนที่เขาจะบริการและช่วยเหลือนักท่องเที่ยวได้ ซึ่งเหมือนเป็นแขกของเขา เขาก็จะรีบทำด้วยความเต็มใจโดยไม่รีรอเรื่องการฉวยโอกาสขูดเลือดนักท่องเที่ยวนั้นเขาไม่ทำกัน

5. ความสะอาดของบ้านเมืองในภาพรวม เป็นสิ่งที่นายก่องชมเชยมากที่สุดคนของเขา ช่วยกันรักษาความสะอาดไม่มีขยะมูลฝอยให้เห็นรกรุกตา และห้องน้ำห้องท่าตามสถานที่ต่าง ๆ มีไว้บริการอย่างเพียงพอต่อความต้องการ และที่สำคัญที่สุดคือ ห้องน้ำเขาสะอาดสะอาดน่าใช้มาก และแทบทุกแห่งจะมีทั้งน้ำร้อนและน้ำเย็นไว้บริการด้วย งานวิจัยชี้ให้เห็นชัดเจนว่า สถานที่ใดที่มีห้องน้ำสะอาดมักจะเป็นเหตุจูงใจให้คนกลับไปเที่ยวสถานทีนั้นอีก

ข้อค่อย

1. คนสวิสนิยมสูบบุหรี่ โดยเฉพาะวัยรุ่นทั้งหญิงและชายจะสูบบุหรี่กันมาก ภาพที่ไม่ค่อยสบายใจที่ได้พบเห็นบ่อย ๆ คือ หญิงสาววัยรุ่นสูบบุหรี่ตามที่สาธารณะพ่นควันลุย โดยไม่แคร์ต่อสายตาของใคร หรือแม้แต่ในรถไฟตู้ที่อนุญาตให้สูบบุหรี่ ก็มีหญิงสาวอายุราว 15-20 ปี สูบบุหรี่ ควันโขมงภาพเหล่านี้มักไม่ค่อยเห็นในเมืองไทยเรา นอกจากในสถานที่บันเทิงเริงรมย์ต่าง ๆ เท่านั้น

2. กัญชาและยาบ้า สามารถจะหาซื้อได้ตามร้านขายบุหรี่ทั่วไป เพราะเป็นสิ่งที่ไม่ผิดกฎหมาย ซึ่งเป็นสิ่งที่รับไม่ได้สำหรับคนไทยเรา ทั้งนี้ทางรัฐบาล เขาคงจะมีความเชื่อมั่น หรือไว้ใจในวุฒิภาวะ (maturity) ของประชาชน หรือบุคคลิกหนึ่งหนึ่ง คือ เขาเชื่อว่าเยาวชนของเขามีภูมิคุ้มกัน หรือวัคซีนเกี่ยวกับเรื่องยาเสพติด อยู่ในระดับดีก็เป็นได้

3. ชาวสวิส เรียกยาบ้าว่า “ไทยพิลล์” (Thai pill) ฟังแล้วตกใจ และสงสัยว่าทำไมเขาถึงเรียกอย่างนั้น คงเป็นเพราะเขาคิดอยู่ 2 ประเด็นคือ คิดว่าประเทศไทยเป็นแหล่งที่ผลิตยาบ้าจำหน่ายทั่วโลก อีกประการหนึ่งคงคิดว่าไทยเราเป็นทางผ่านของยาบ้า จะอย่างไรก็ตามมันก็เป็นผลเสียหรือภาพลักษณ์ที่ไม่ดีสำหรับประเทศไทยทั้งขึ้นทั้งล่อง ดิฉันเองในฐานะคนไทยคนหนึ่ง ๆ ฟังแล้วรู้สึกไม่สบายใจมาก

การเอาชื่อประเทศไทยไปเป็นสำนวนเรียกสิ่งใดก็ตามนั้น ถ้าเป็นเรื่องดีและไม่เสียหายต่อภาพลักษณ์ของประเทศไทยก็พอรับได้ เช่น “Siamese smile” แปลว่ายิ้มแบบชาวสยามคือรอยยิ้มที่ประทับใจและจริงใจ หรือ “Siamese cat” หมายถึง แมวสยามหรือแมวไทยซึ่งแสนรู้ฉลาดและมีสีขนสวยงาม หรือ “Siamese twins” หมายถึง แผลดสยาม คือ แผลที่มีร่างกายติดกัน ซึ่งเกิดเมืองไทยเป็นคู่แรกของโลก คือ แผลอิน-จัน แต่บางอย่างเราในฐานะคนไทยก็รับไม่ได้ เช่น ครั้งหนึ่งเคยมีเพื่อนฝรั่งถามว่า มีความรู้สึกอย่างไรที่ ชาวต่างชาติบางคนใช้ “Siamese talk” ในความหมายที่พูดจากลับกลอกไม่แน่นอน หรือไม่มีสาระหรืออะไรประมาณนั้น ดิฉันตอบปฏิเสธแบบชาตินิยมเต็มตัวไว้ก่อนเลยว่า “รู้สึกเสียใจมากเพราะมันไม่เป็นความจริง” เคยย้อนถามเขาไปว่าเอาอะไรมาเป็นเกณฑ์ตัดสิน เขาอธิบายว่าคงเป็นเหตุการณ์ประวัติศาสตร์ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ที่ประเทศไทยประกาศสงครามกับญี่ปุ่นโดยเข้ากับฝ่ายสัมพันธมิตรแต่ภายหลังก็ไปเข้ากับญี่ปุ่นอีกครั้งญี่ปุ่นแพ้สงคราม ไทยกลับไม่ยอมแพ้ โดยมีคณะเสรีไทยได้ต่อสู้ว่า ที่ไทยทำไปเพราะอยู่ในภาวะจำยอมเนื่องจากถูกญี่ปุ่นบังคับต่างหาก ด้วยเหตุนี้กระมังเขาจึงพากันสรุปว่าคนไทยพูดอะไรกลับกลอกไม่แน่นอน ดิฉันก็ตอบเขาไปว่า นั่นเราเอาความจริงมาพูดต่างหาก น่าจะแปลความหมายของ Siamese talk ว่า การพูดความจริงโดยการหาหลักฐานมาแสดงมากกว่าถึงจะถูกต้องเพื่อนฝรั่งคนนั้นฟังดิฉันอธิบายแล้ว ก็แสดงความเห็นใจแล้วเงียบเสียง คงคิดว่าขึ้นพูดอะไรต่อคงต้องทะเลาะกันแน่ ๆ

พูดถึงยาบ้าก็เหมือนกัน สร้างปัญหาแก่สังคมไม่รู้จบสิ้น ถึงเวลาแล้วที่จะต้องปราบปรามกันอย่างจริงจังแบบตาต่อตาฟันต่อฟันชนิดชูดรากถอนโคนกันไปเลย ดิฉันสนับสนุนที่รัฐบาลประกาศสงครามกับยาบ้า และขอให้ดำเนินการไปอย่างต่อเนื่องเถิด อย่าทำแบบไฟไหม้ฟางเลย ในฐานะที่ดิฉันเป็นครูอยู่ใกล้ชิดกับเด็ก พอเห็นหรือรู้ว่านักเรียนไปมั่วกับยาบ้าที่ไรก็สลดใจทุกที แม้เราจะพยายามตั้งสอนชี้แนะเด็กของเราให้เขาเห็นโทษภัยของยาเสพติด นักเรียนก็เชื่อฟังดี แต่พอออกไป

ข้างนอกโรงเรียนที่มียาบ้าขายเกลื่อน ก็พากันไปมั่วสุมและไปเสพยากันอีก ดิฉันมีความรู้สึกว่า คนผลิตและคนขายยาเสพติด ไม่ว่าจะรายใหญ่รายเล็กก็ตาม หรือแม้แต่เจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีส่วนเกี่ยวข้อง พวกนี้คือ อสูรที่แฝงมาในร่างมนุษย์ที่ใจดำอำมหิตและเห็นแก่ตัวอย่างร้ายกาจที่สุด ดังนั้นทุกฝ่ายจะต้องรณรงค์หรือปราบปรามอย่างจริงจังเสียที มิเช่นนั้นคนไทยทั้งชาติมีสิทธิ์เสี่ยงไม่โต และสูญพันธุ์หรือสิ้นชาติไปในที่สุดอย่างแน่นอน เพราะเยาวชนซึ่งต่อไปจะเป็นกำลังสำคัญของชาติ ดิฉันยาเสพติดกั๊งอมแอม จะเอาสติปัญญาที่โหนไปคิดพัฒนาบ้านเมือง นอกจากนั้น ปัญหาสังคมก็จะตามมา คนดี ๆ จักอยู่ไม่ได้หากมีคนคิดยาเต็มบ้านเต็มเมือง

4. ภาษาอังกฤษเป็นภาษาสากล หรือภาษานานาชาติ ก็จริง แต่ในประเทศสวีเดนเอง คนที่พูดภาษาอังกฤษได้ส่วนใหญ่เป็นคนหนุ่มสาวเท่านั้น คนแก่ ๆ มักพูดภาษาอังกฤษไม่ได้ ทั้งนี้ เป็นเพราะว่าชาวสวีเดนเขาพูดภาษาหลายภาษา เช่น ถ้าอยู่ทางเหนือก็จะใช้ภาษาเยอรมัน ทางใต้ใช้ ภาษาอิตาลี ทางตะวันตกเฉียงใต้จะใช้ภาษาฝรั่งเศส เป็นต้น แต่จะพูดภาษาเยอรมันเป็นส่วนใหญ่ ถึง 2 ใน 3 และเอกสารต่าง ๆ ก็เช่นเดียวกัน บางทีก็ไม่มีภาษาอังกฤษเลย ทำให้นักท่องเที่ยวที่พูดภาษาอังกฤษได้ค่อนข้างจะอึดอัดไม่น้อย ฉะนั้น เอกสารทุกอย่างควรจะมีความรู้ภาษาอังกฤษด้วย นอกจากนั้น ใครก็ตามที่พูดได้หลายภาษา เช่น ฝรั่งเศส เยอรมัน อิตาลี จะได้เปรียบมากในการไป เที่ยวหรือไปอยู่ในประเทศสวีเดนเอง

ข้อคิดในการเดินทาง

1. การไปเที่ยวที่ไหนก็ตาม ควรมีการสังเกต จดจำ บันทึก เก็บข้อมูล แล้วนำมาขยาย ผลต่อ อย่างน้อยก็เล่าสู่กันฟังในหมู่เพื่อนฝูง ญาติพี่น้อง และดิฉันคิดว่า การไปเที่ยวที่ไหนแต่ละ ครั้งเสียทั้งเวลาและเงินทอง ถ้ารู้เพียงคนเดียวก็ดูจะเป็นการสูญเปล่า ทางที่ดีควรกลับมาเล่าสู่กันฟัง บ้าง จะเป็นวิธีใดก็ได้เพื่อเป็นวิทยาทาน แต่คนเราไม่สามารถจดจำอะไรทั้งหมด โดยไม่จดบันทึก นั้นเป็นไปได้ การบันทึกก็สามารถทำได้หลายลักษณะ เช่น การบันทึกภาพด้วยกล้องวิดีโอ กล้องถ่ายรูป การถ่ายภาพนิ่ง การโน้ตย่อลงในสมุด การบันทึกกิจกรรมที่ทำทุกวันก่อนนอน เป็นต้น ควรจำไว้เสมอว่าข้อมูลต่าง ๆ ที่บันทึกไว้จะมีประโยชน์มากมายมหาศาลในภายหลัง

2. เอกสารต่าง ๆ เกี่ยวกับสถานที่ไปควรเก็บรวบรวมไว้บ้าง ไม่ว่าจะเป็นหนังสือเล่มเล็ก ๆ (brochure) หรือแผ่นพับ (folder) โปสเตอร์สวย ๆ เกี่ยวกับสถานที่ต่าง ๆ ที่ไปเยือน ซึ่งมีราคาไม่ แพง ควรจะซื้อไว้เป็นที่ระลึก สิ่งเหล่านี้จะมีประโยชน์มาก โดยเฉพาะอาชีพครูยังมีความจำเป็น เพราะอย่างน้อยไปไหนมาก็จะนำมาเล่าให้นักเรียนฟังหรือจัดบอร์ด หรือจัดทำเป็นสมุดภาพก็ได้

3. ก่อนเดินทางควรมีการศึกษาข้อมูลไว้ล่วงหน้า เกี่ยวกับสถานที่ที่จะไป ไม่ว่าจะไป เยือน โดยทางการหรือไม่เป็นทางการก็ตาม การได้รู้จักพื้นฐานหรือภาพรวมของสถานที่นั้น ๆ ก่อน ไปบ้าง จะมีประโยชน์มาก การศึกษาล่วงหน้านั้นทำได้หลายวิธีคือ สอบถามจากผู้ที่เคยไปมาแล้ว

ซื้อหนังสือมาอ่าน หรือเข้าดูจากเว็บไซต์ทางอินเทอร์เน็ตของสถานที่นั้น เช่น คำแนะนำในการเตรียมตัวไปประเทศต่าง ๆ ของกระทรวงต่างประเทศเมืองไทยที่ www.mfa.go.th ก็สามารช่วยได้มาก

4. การไปเที่ยวที่ไหนก็ตาม จงไปอย่างคนที่มีวิสัยทัศน์กว้างไกล อย่าไปมุ่งจะซื้อของอย่างเดียวนั่น แต่มีได้หมายความว่า ไม่ใช่อะไรเลย ซึ่งมันเป็นสิ่งเป็นไปไม่ได้ การไปเที่ยวที่ไหน ถ้าได้เดิน shopping บ้าง ก็เป็นการผ่อนคลาย มีความสุขและเป็นสีสันของการท่องเที่ยว ทำให้การไปเที่ยวมีความหมายยิ่งขึ้น แต่ควรระวังสังเกตสุขภาพความเป็นอยู่และศิลปวัฒนธรรมของเขาด้วยว่า มีความเหมือนหรือแตกต่างกับเมืองไทยเราอย่างไร พยายามวิเคราะห์ข้อดีและข้อด้อยของสิ่งที่พบเห็นเพื่อนำมาเป็นข้อคิด เลือกรสร หรือปรับใช้ให้เหมาะสมกับสังคมและสภาพแวดล้อมบนพื้นฐานของวัฒนธรรมไทย

5. การไปต่างประเทศไม่ควรเอาเสื้อผ้าไปมาก เพราะไม่ค่อยได้ใช้ จะเป็นภาระโดยใช่เหตุ ควรนำไปพอสมควร ยิ่งเป็นเมืองหนาวไม่ค่อยมีเหงื่อ เสื้อผ้าจึงไม่เปลืองมากนัก

6. หากไปเองโดยไม่ไปกับบริษัททัวร์ ควรมีข้อมูลของคนรู้จักบ้าง อีกทั้ง ข้อมูลของสถานทูต และสถานกงสุลไทย พร้อมทั้งรายละเอียดทั้งหมด เพราะหากมีอะไรที่เกิดขึ้นจะได้ขอความช่วยเหลือได้ทันทั่วถึง ถ้าไปกับบริษัททัวร์ส่วนมากจะไปพักโรงแรม เมื่อเช็กอินเข้าที่พักเรียบร้อยแล้ว ให้ขออนามบัตรโรงแรมติดตัวไว้เสมอ ถ้าหลงทางจะได้กลับที่พักถูก จากนั้นควรจะทำเอกสารหนังสือเดินทาง (passport) ติดตัวไว้เสมอ

7. ภาษาเป็นเรื่องสำคัญมาก ถ้าไปประเทศที่พูดภาษาของเขาไม่ได้ จะต้องฝึกพูดประโยคที่จำเป็นไว้ เช่น ประโยคทักทาย อ้อลา คำขอโทษ ขอบคุณ และประโยคขอความช่วยเหลือในสถานการณ์ต่าง ๆ เป็นต้น

8. การไปต่างประเทศแต่ละครั้งย่อมพบประสบการณ์แปลกใหม่เสมอ เมื่อเห็นสิ่งใดก็ตาม ไม่ว่าจะเส้นทางบวกหรือทางลบแล้วควรพยายามนึกย้อนกลับมาเมืองไทยทุกครั้ง เข้าทำนอง “ดูหนังดูละครแล้วย้อนดูตัว” แล้วค่อยพิจารณา จะทำให้ได้ข้อคิดเชิงสร้างสรรค์และสั่งธรรมมากมาย เพื่อขยายผลต่อเมื่อมีโอกาส เช่น จัดบอร์ด เล่าสู่กันฟัง เขียนเล่าเรื่องเป็นหนังสือ สารคดี เขียนเผยแพร่ลงในนิตยสาร หนังสือพิมพ์ หรือวารสารต่าง ๆ ฯลฯ

9. จะต้องปฏิบัติตามกฎหมายของประเทศนั้น ๆ อย่างเคร่งครัด

10. ควรจะเตรียมของที่ระลึกอะไรก็ได้ที่แสดงถึงเอกลักษณ์ไทย และสะดวกในการพกพาติดตัวไปด้วย เพื่อมอบให้แก่เจ้าภาพหรือหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ไม่จำเป็นต้องเป็นของที่มีราคาแพงแต่เลือกของที่มีความหมายดีต่อภาพรวมของคนไทยและประเทศไทย

เป็นที่น่าสังเกตว่า การไปเยือนสวิตเซอร์แลนด์ครั้งนี้ เราได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลต่าง ๆ ด้วยดี แม้ว่าเราเป็นเพียงครูธรรมดา ๆ เท่านั้น อาจจะเป็นเพราะว่าตามปกติครูบาอาจารย์ส่วนมากจะมีนิสัยเอื้อเฟื้อเผื่อแผ่ โอบอ้อมอารี ไม่เห็นแก่ตัว ช่วยเหลือผู้ที่ตกทุกข์ได้ยากเสมอ มีความจริงใจต่อทุกคน และที่สำคัญมีมนุษยสัมพันธ์ดี เพราะสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้จะประกอบกัน แล้วส่งผลให้กรรมดีตอบสนองก็เป็นได้ ฉะนั้นไม่ว่าจะไปที่ไหน หรือทำอะไรก็ตามมักจะพบแต่คนดีมีน้ำใจคอยช่วยเหลือเกื้อกูลอยู่เสมอ ฉะนั้นยังมีความเชื่อว่า “คนเราทำดีต้องได้ดี” แม้หลายคนจะกล่าวเป็นเชิงประชดสังคมว่า “ทำดีได้ดีมีที่ไหน ทำชั่วได้ดีมีถมไป” แต่อย่าไปถือสาให้มากนัก เขาอาจจะกล่าวเพื่อล้อเลียนสุภาษิตที่ว่า ทำดีได้ดี ทำชั่วได้ชั่ว ให้สะใจเล่น ๆ เท่านั้น อย่างไรก็ตามจะเห็นได้ว่ากรรมดีกรรมชั่วนั้นไม่ต้องรอชาติหน้าเลย เห็นกันชัด ๆ ในชาตินี้ทั้งนั้น ฉะนั้น เราจงมาพร้อมใจกันประกอบคุณงามความดีเพื่อสังคมและประเทศชาติกันต่อไปเถิด

หวังเป็นอย่างยิ่งว่า ข้อคิดทั้งหลายเหล่านี้ คงจะเป็นประโยชน์ต่อนักเรียน นิสิต นักศึกษา เพื่อนครูและท่านผู้สนใจทั้งหลายบ้างไม่มากก็น้อย ในการเพิ่มพูนความรู้และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์ในการพัฒนาตนเอง สังคม และประเทศชาติต่อไป....

